

GUÐBJÖRG KRISTJÁNSDÓTTIR SKRIFAR UM MYNDLIST

Garn, tuskur og skapalón...

Trönur í skýjum.

Það hefur eflaust vakið athygli margra, að í íslensku deildinni á Norrænu textílsýningunni á Kjarvalsstöðum sýna fimm ungar vefkonur við hlið Ásgerðar Búadóttur sem fyrir löngu er orðin þekkt fyrir teppin sín. Þessi nýja kynslóð vefara er fædd á árunum eftir síðari heimsstyrjöldina og hefur verið að koma undir sig fótum í veflistinni á undanförnum árum. Ein úr hópi hinna ungu vefkvenna er Þorbjörg Þórðardóttir, fædd í Reykjavík árið 1949. Þorbjörg stundaði nám við Myndlista- og handíðaskóla Íslands á árunum 1968-72 og hélt síðan til framhaldsnáms við Konstfackskólann í Stokkhólmi á árunum 1972-74. Þorbjörg starfar nú sem kennari við textíldeild Myndlista- og handíðaskólans.

Þorbjörg Þórðardóttir og nemendur í textildeild Myndlista- og handíðaskóla Íslands.

Viðtal við Þorbjörgu Þórðardóttur

Námsár

G.K. Þegar þú innritaðist í Myndlista- og handíðaskólann varstu þá þegar ákveðin í að sérhæfa þig í textíl?

Þ.Þ.: Já, en sú ákvörðun mín átti sér nokkurn aðdraganda. Þegar ég var 17 ára fór ég á lýðskóla í Svíþjóð, þar sem ég átti þess kost að læra að vefa og þar vaknaði áhugi minn á vefnaði fyrir alvöru. Eftir þennan vetur í Svíþjóð hóf ég svo nám í Myndlista- og handíðaskólanum með það í huga að taka fyrir vefnað. Í fyrstu hafði ég allmikinn áhuga á almennum vefnaði en sá áhugi minnkaði þegar á námið leið og ég ákvað að leggja eingöngu stund á myndvefnað. Þegar ég hafði lokið hinum almenna forskóla, vildi svo heppilega til að textíldeildin var stofnuð við skólann og hóf ég nám í henni um haustið. Fyrstu kynni mín af vefþrykkinu voru í textildeildinni. Okkur voru kennd viss undirstöðu atriði í vefþrykki en mér fannst þessi menntun ekki fullnægjandi og var því staðráðin í að fara utan í framhaldsnám.

G.K.: Nú eru nemendur í listaskólum oft ákaflega næmir fyrir því sem er að gerast í listalífinu í kringum þá. Hvað er þér minnisstæðast úr myndlistalífinu frá skólaárunum?

Þ.Þ.: Ég veit ekki hvað skal segja. Flestir máluðu abstrakt en þó voru sumir farnir að vinna figúratífar myndir og dálítið bar á poppi.

G.K.: En á þínu sérsviði?

Þ.Þ.: Ég man ekki eftir nema einum eða tveimur vefsýningum og við sáum ekkert tauþrykk nema það sem við höfðum gert sjálfar.

G.K.: Þegar þú hefur lokið prófi frá Myndlista og handíðaskólanum sendir þú verk til Konstfackskólans í Stokkhólmi og færð inngöngu um haustið. Voru ekki viðbrigði að koma til Svíþjóðar?

Þ.Þ.: Jú, það voru mikil viðbrigði, ég komst í miklu nánari snertingu við vefjarlist. Það var alltaf eitthvað um að vera og miklu meira að sjá af sýningum. Hvaða áhrifum frá einstökum listamönnum viðvíkur, þá hefur listakonan Maria Adlercreutz haft mest áhrif á mig í myndvefnaði. Hún er orðin tölvert þekkt einkum fyrir myndir sínar um Vietnam, sem hún hefur beint eftir fréttamyndum. Myndirnar velur hún vegna þess að henni finnst að þær megi ekki gleymast og því festir hún þær í vefinn.

G.K.: Þú leggur stund á myndvefnað og tauþrykk í Konstfackskólanum?

Þ.Þ.: Já, nám mitt skiptist jafnt á milli myndvefnaðar og vefþrykks auk annarra námsgreina. En ég lagði sérstaka áherslu á að kynna mér vefþrykkið og tileinka mér sem mesta tæknikunnáttu á því sviði.

Vefþrykk

G.K. Nú eru eflaust margir sem ekki vita nákvæmlega hvað vefþrykk er.

Þ.Þ.: Vefþrykk er ævaforn listgrein. Talið er, að það hafi verið stundað á Indlandi þegar um 3000 árum f. Kr. En fyrstu evrópsku vefþrykkin urðu til á Ítalíu og í Þýskalandi á 12. öld og var þá skorið í tréstokk. Síðan þróaðist þetta á næstu öldum og fyrsti vísirinn að vefspenntum trérömmum eins og notaðir eru í dag varð til á 17. öld. Það var japanskur prestur sem fann upp á því að líma lausa munsturhluta á fínt net úr hárum. Síðan voru gerðar ýmsar endurbætur á þrykktækninni og í byrjun aldarinnar var svo endanlega fundin upp sú tækni, sem notuð er í dag.

G.K.: Þrátt fyrir að vefþrykk hafi þegar öðlast fastan sess í nágrannalöndum okkar, t.d. í Danmörku, Svíþjóð og Finnlandi er það næstum óþekkt á Íslandi. Hvernig er vefþrykkið unnið?

Þ.Þ.: Fyrst er munstrið unnið í skapalón og það síðan yfirfært á vef sem strekktur er á tréramma. Þrykkliturinn er síðan dreginn yfir vefinn, þannig að liturinn þrýstist gegnum opna hluta skapalónsins og niður á tauið. Algengast er að þrykkja á bómullarefni og notaðir eru sérstakir taulitir, sem eru þvott- og ljósekta.

G.K.: Nú sé ég að flest munstrin þín eru unnin úr formum náttúrunnar, þú hefur t.d. gert mörg blóma- og fuglamunstur. Ertu lengi að búa til munstrin?

Þ.Þ.: Það er mjög misjafnt, en þú segir réttilega að flest munstrin séu unnin úr dýra og jurtaríkinu. Náttúran höfðar mikið til mín og ég byrjaði snemma að vinna munstur út frá henni. Ég hugsa mér þessi munstur aðallega fyrir gluggatjöld og sængurfatnað. En það er ekki síður algengt að þrykkja géómetrísk munstur, þó að ég hafi sjálf unnið fá slík munstur. Erlendis tíðkast jafnvel og þrykkja heilar myndir á tau. Þá er tauþrykkið orðið að hreinni myndlist, svipað grafík nema hvað tauið kemur í stað pappírsins. Í fyrstu var lítill skilningur á þessum vefþrykksmyndum, ekki ólíkt og átti sér stað með grafíkina hér. En nú hefur orðið breyting á þessu og vefþrykksmyndirnar eiga vaxandi vinsældum að fagna.

Myndvefnaður

G.K.: Hvernig er að vinna samtímis og myndvefnaði og vefþrykki?

Þ.Þ.: Það á vel við mig. Þetta eru í rauninni mjög ólíkar greinar. Öll vinna í kringum vefinn er miklu rólegri. Það eru meiri hlaup í sambandi við þrykkið.

G.K.: Ég þykist vita að verk þitt, Lífmunstur konunnar, sem er á sýningunni á Kjarvalsstöðum hafi vakið nokkra athygli. Hvað kanntu að segja okkur um það verk?

Þ.Þ.: Þegar ég vef lífsmunstur konunnar á sér stað mikil umræða um stöðu konunnar í þjóðfélaginu. Kvennaárið er framundan og auðvitað verðum við alltaf fyrir áhrifum frá því umhverfi sem við lifum í. Þessi dæmi sem sýnd eru í myndinni sjáum við alls staðar en við megum heldur ekki gleyma að karlmaðurinn er líka kúgaður. Ennfremur má svo segja að þetta efni, garnið, hafi verið bundið konunni í aldaraðir og mér finnst fara vel á því að túlka hana í það.

G.K.: En þegar þú sjálf velur þér garnið til að tjá þig með?

Þ.Þ.: Maður er búinn að lifa með garni og tuskum alveg frá barnæsku. Þetta er nærtækt efni, sem allir þekkja, það er hlýtt og áþreifanlegt. Annars vel ég þetta efni alveg eins og málarinn velur olíulitina eða leirkerasmiðurinn leirinn.

G.K.: Lífmunstur konunnar er nokkuð áleitin mynd, hefurðu hugsað þér að vinna áfram í þessum anda?

Þ.Þ.: Það er dálítið erfitt að segja til um það, en ég vona að ég haldi mig við samtímann.

Starfsaðstaða

G.K.: Hvernig var að koma heim og fara að starfa sjálfstætt eftir dvölina í Svíþjóð?

Þ.Þ.: Áður en við förum að tala um aðstæður hér heima, langar mig til að lýsa í fáeinum orðum, hvernig sænskir textíllistamenn, sem lengi höfðu átt erfitt uppdráttar vegna einangrunar og slæmrar vinnuaðstöðu, brugðust við vandanum með því að koma á fót sameiginlegu verkstæði ásamt öðrum myndlistarmönnum. Markmiðið með verkstæðinu var að búa listamönnum betri aðstöðu, og þá einkum í sambandi við stærri verk. Sænska ríkið veitti styrk til vélakaupa og Stokkhólmsborg tók að sér rekstur húsnæðisins fram til ársins 1978. Listamenn í hinum ýmsu listgreinum, t.d. skúlptúr, keramik og textíl, geta fengið inni á þessu sameiginlega verkstæði. Félagsmenn borga fast ársgjald og síðan ákveðið á tímann meðan þeir nota verkstæðið. Það er mjög kostnaðarsamt að koma sér upp vinnustofu en með tilkomu verkstæðisins geta til að mynda nýútskrifaðir nemendur fengið þar inni og þurfa því ekki að gera hlé á vinnu sinni þegar námi lýkur. Í tengslum við verkstæðið eru svo gallerí þar sem menn geta jafnóðum komið verkum sínum á framfæri. Hjá textíllistamönnum hefur þetta fyrirkomulag gefist mjög vel og árangurinn ekki látið á sér standa. Það er mjög mikil gróska í vefþrykki í Svíþjóð um þessar mundir og það má meðal annars þakka þessu verkstæði. Textíllistamenn í Svíþjóð eru bjartsýnir á framtíðina og mér finnst að við hér heima getum lært heilmikið af þessu.

G.K.: En víkjum að aðstöðunni hjá ykkur?

Þ.Þ.: Hún er auðvitað gjörólík. Við höfum verið mjög einangruð en með tilkomu Félags textílhönnuða, sem stofnað var í ársbyrjun 1974 stendur þetta til bóta. Félagið er hagsmunafélag en jafnframt er ætlunin að halda samsýningar á verkum félagsmanna.

G.K.: Hver eru helstu verkefni textílhönnuða?

Þ.Þ.: Textílhönnun er ung starfsgrein á Íslandi. Nú eru a.m.k. tveir textílhönnuðir starfandi í iðnaðinum en flestir vinna annað hvort við kennslu eða sjálfstætt. Við textílhönnuðir bindum miklar vonir við að vinna í samráði við arkitekta að gerð áklæða og gluggatjalda, þrykktra eða ofinna. Í nágrannalöndum okkar hefur tekist gott samstarf með þessum stéttum og þar fá textílhönnuðir pantanir frá opinberum aðilum og verkefni við skreytingu nýrra bygginga.

G.K.: Nú þegar þú hefur sjálf nýlokið við að koma þér upp verkstæði og getur hafist handa við að þrykkja af fullum krafti, hvaða verkefni eru fram undan?

Þ.Þ.: Til að byrja með ætla ég að halda áfram á svipaðan hátt og hingað til, teikna munstur og þrykkja í metratölu.

G.K.: Hvernig ætlarðu og koma vefþrykkinu á framfæri?

Þ.Þ.: Við erum tveir textílhönnuðir, félagar í hinu nýstofnaða Galleri Sólon Íslandus í Aðalstræti. Ætlunin er að hafa bæði vefþrykk og keramík til sýnis og sölu í galleríinu ásamt myndlistarverkum svo sem málverkum, grafík og myndvefnaði, en það er nýjung hérlendis að blanda saman listiðnaði og myndlist. Við bindum miklar vonir við galleríið sem eins konar tengilið milli okkar og almennings og jafnframt er mikill ávinningur fyrir okkur að fá tækifæri til að sýna verk okkar jafnóðum.

G.K.: Hvaða móttökur hefur tauþrykkið fengið?

Þ.Þ.: Vefþrykkið er nýkomið á markaðinn og því hefur ekki fengist reynsla á þetta ennþá. En yfirleitt má segja, að fólk sé býsna sljótt fyrir handunnum vörum. Ég finn greinilegan mun á afstöðu fólks hér heima og í Svíþjóð, þar sem menn eru yfirleitt hrifnir af öllu handunnu og bera gjarnan lotningu fyrir handverki. Það fyrsta sem fólk athugar hér er verðið en gleymir alveg vinnunni sem að baki liggur. En ég er bjartsýn á að þetta sé að breytast og byggi þá skoðun mína á því, að ungt fólk hefur sýnt vefþrykkinu mikinn áhuga.

G.K.: Þótt aðstæður hér séu að ýmsu leyti erfiðar, er samt ekki spennandi að vinna vefþrykkinu sess á Íslandi?

Þ.Þ.: Jú, og því fylgja margir kostir. Þetta er óplægður akur hér. Við erum nú þegar fjórar - sem vinnum við vefþrykk að staðaldri og alltaf bætast nýir í hópinn. Ég er mjög bjartsýn á að vefþrykkið nái vinsældum hér eins og annars staðar og fólk muni læra að meta það.

Guðbjörg Kristjánsdóttir.